

ምዕራፍ ሁለት

ተግባራት በኢምቋ

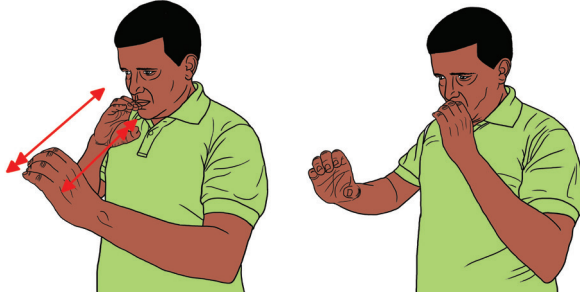
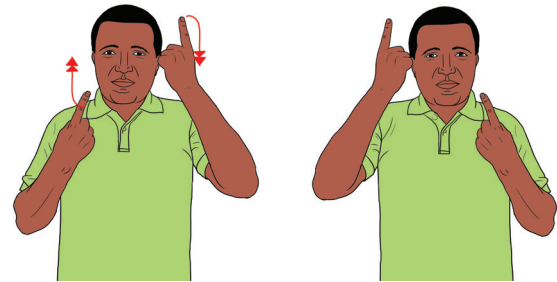

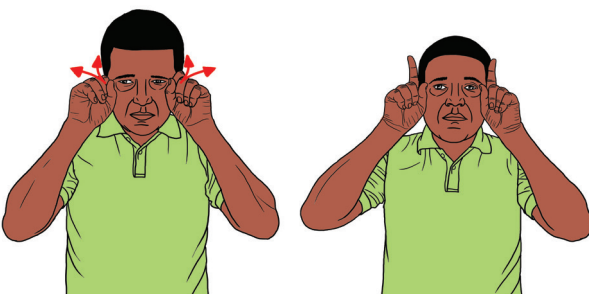
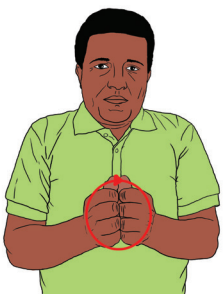
የሚጠበቁ ውጤቶች

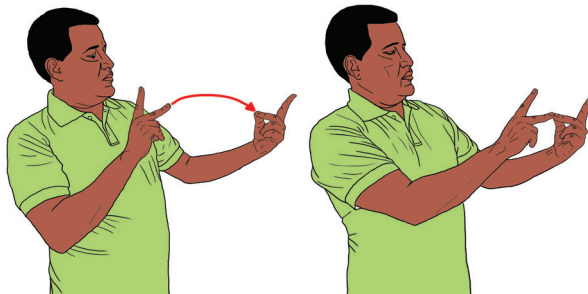
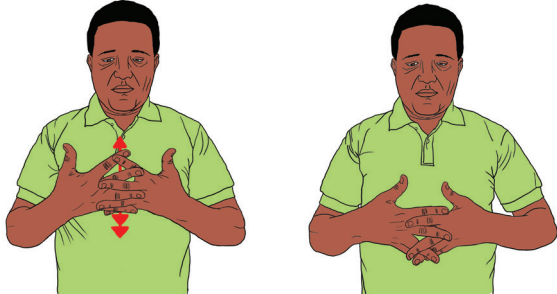
ተግባራት ከዚህ ትምህርት በኋላ፤

- ❖ የተግባራትን ምንነትና የተግባራት ክፍሎችን ታስረዳላችሁ፤
- ❖ ከተግባራት ጋር የተያያዙ የኢምቋ ምልክቶችን ከነሥነምልክታዊ ውበታቸው ታሳያላችሁ፤
- ❖ በኢምቋ ተግባራት ውስጥ ወሳኝ የሆኑትን ሦስት ክፍሎች በምሳሌ አስደግፋችሁ ታስረዳላችሁ፤
- ❖ በኢምቋ የመግባባት ብቃታችሁን ታሳድጋላችሁ ፤
- ❖ ግልጽ የሚባለውን የመጀመሪያውን የኢምቋ ግስ አጠቃቀም በምሳሌ አስደግፋችሁ ታስረዳላችሁ፤
- ❖ ግልጽ ግሶችን በእለት-ተእለት ተግባራቶች ውስጥም ትጠቀማላችሁ፤
- ❖ ሀገር በቀል ምሳሌያዊ አነጋገሮችን ከነትርጉማቸው በኢምቋ ታቀርባላችሁ፤
- ❖ ምሳሌያዊ አነጋገሮችን በንግግራችሁ ውስጥ ትጠቀማላችሁ፤
- ❖ ከሚሰጡ የኢምቋ ምልክቶች አዳዲስ ምልክቶችን ትመሠርታላችሁ፤
- ❖ በሚሰጣችሁ ርዕስ ዙሪያ ስራ-አት ጠብቃችሁ በመወያየት ማጠቃለያ ሃሳብ ላይ ትደርሳላችሁ።

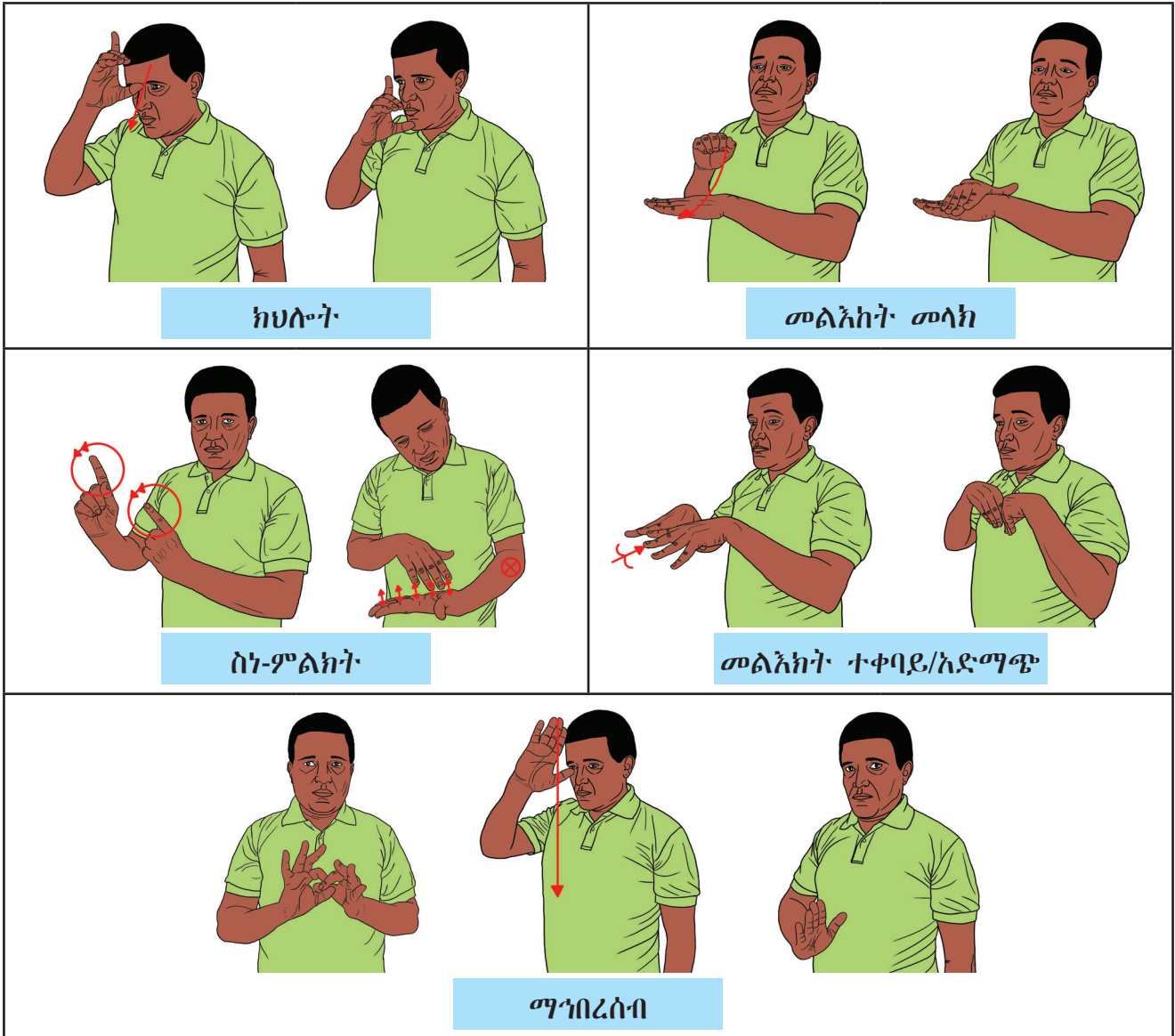
ቀጠራ ምልክቶች

 <p data-bbox="319 571 614 638">ተግባራት</p>	 <p data-bbox="973 571 1276 638">መግባባት</p>
--	--

 <p data-bbox="151 952 454 1030">ንግግር</p>	 <p data-bbox="646 952 949 1030">መረዳት</p>	 <p data-bbox="1141 952 1444 1030">መጋራት/የጋራ</p>
--	---	--

 <p data-bbox="319 1344 614 1422">ስኬት</p>	 <p data-bbox="973 1344 1276 1422">ማሸን</p>
--	--

 <p data-bbox="646 1736 949 1803">መልእክት ላኪ/ተናጋሪ</p>		
---	--	--

ክፍለ ትምህርት እንደ የማነቃቂያ ተግባር እይታዊ ንባብ

1. የሚከተሉትን ምስሎች በጥንቃቄ ተመልክታችሁ ምን እንደተረዳችሁ ለመምህራችሁ በኢምቋ አስረዱ።
2. ከሁለቱ ምስሎች ሰላማዊ ተግባራት የሚያሳዩው የትኛው እንደሆነ በማስረጃ አስደግፋችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ በኢምቋ አስረዱ። ሰላማዊ ወይም ሰላማዊ ያልሆነ ተግባራት ያላችሁበትን ምክንያት አብራሩ።

የቅድመ ምንባብ ጥያቄዎች

1. ብዙውን ጊዜ መስማት የተሳናቸው በቤት ውስጥ፣ በአካባቢያቸው፣ በትምህርት ቤት ወዘተ የኢምቋ በደንብ ከማይችሉ ሰዎች ጋር በኢምቋ ለመግባባት ሲሞክሩ ችግሮች ያጋጥሟቸዋል። በዚህ ነጥብ ዙሪያ ያላችሁን ገጠመኝ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አካፍሉ።
2. መስማት የተሳናቸው የኢምቋ በደንብ ከማይችሉ ሰዎች ጋር በኢምቋ ለመግባባት ሲሞክሩ ችግሮች የሚያጋጥሟቸው ለምን ይመስላችኋል? በምሳሌ አስደግፋችሁ አብራሩ።

ምንባብ

ተግባራት በኢምቋ

ተግባራት በሰው ልጆች ሕይወት ውስጥ ቁልፍ ቦታ ያለው ጉዳይ ነው። የሁሉም ነገሮች መሠረት ነው። ያለ ስኬታማ ተግባራት ሰዎች በጋራ ሊኖሩም ሆነ ሊሰሩ አይችሉም። የተግባራትን ምንነት ሁሉንም አንባቢ ሊያስማማ በሚችል መልኩ ማስረዳት ያስቸግራል። ተግባራት በሁለት አካላት መካከል መልእክት መቀበልና መላላክን ያካትታል። ይህን ተግባራዊ ለማድረግ ደግሞ ሁለቱም አካላት የሚጋሩት ቋንቋ ሊኖር ይገባል። ቋንቋ ሲባል ግን የግድ በድምጽ ላይ ብቻ የተመሠረተ ቋንቋ ማለት አይደለም። ተግባራት በሰውና በሰው፣ በሰውና በእንስሳት፣ በሰውና በማሽኖች፣ በማሽኖችና በማሽኖች፣ ወዘተ፣ መካከል ሊከውን ይችላል። ሁለትና ከሁለት በላይ የሆኑ አካላት በጋራ ቋንቋ ለመግባባት ሁሉም በተግባራት ውስጥ የሚሳተፉ አካላት በጋራ የተስማሙበትና የተቀበሉት ስርዓት ሊኖር ይገባል። ተግባራት ስኬታማ ሊሆን የሚችለው ተጋባቢዎቹ የሚግባቡበት ቋንቋ ክሂሎት ሲኖራቸው ነው። እነዚህን ክሂሎትም በሦስት መክፈል ይቻላል፤ የቋንቋው ሥነልሰናዊና ባህላዊ ባህሪያት ግንዛቤ፣ በማዳመጥ መረዳትና፣ በቋንቋው ሀሳብን ማስተላለፍ ናቸው።

በኢትዮጵያ ምልክት ቋንቋ (የኢምቋ) መግባባት የሚቻለውም የተግባራት ተሳታፊዎች ማለትም፣ መልእክት አፍላቂውና ተቀባዩ እነዚህ ክሂሎች ሲኖሯቸው ነው። የኢምቋን መሠረት በማድረግ ከላይ የተጠቀሱትን ሦስት ክሂሎች ማብራራት ይጠቅማል። አንደኛው ተፈላጊ ችሎታ የኢምቋ ሥነምልክታዊና ባህላዊ ባህሪያት

ግንዛቤ ነው። ይህ ግንዛቤ የኢምቋ ምልክቶች እውቀትን የሚያጠቃልል ቢሆንም ስኬታማ ተግባራት መፍጠር ምልክቶችን ከማወቅ በላይ የሆነ ግንዛቤ የሚጠይቅ ክሂል ነው። የኢምቋ ግንዛቤ መስማት በተሳናቸው ባህል ተቀባይነት ባለው መንገድ ንግግር የመጀመር፣ እንዳይቋረጥ የማድረግ፣ የመቀጠልና የማስፋፋት ክሂሎችን ያጠቃልላል። ከዚህ በተጨማሪም አንድ ሰው የኢምቋ ግንዛቤ አለው ለማለት ተናጋሪው አድማጩ መረዳቱን የማጣሪያና አስፈላጊ ሲሆንም ማብራሪያ የመጠየቂያ ዘዴዎች ክሂሎት ሊኖረው ይገባል።

ሁለተኛው ተፈላጊ ክሂል ኢምቋ የመረዳት ክሂል ነው። ይህም የተግባራት አካል የሆነው ሰው የሚጠቀሙባቸውን የተግባራት ዘዴዎች በአግባቡ ተቀብሎና ተርጉሞ መልእክቱን የመረዳት ክሂል ነው። በኢምቋ ተግባራት ሂደት ውስጥ ኢምቋ የመረዳት ክሂል ዘጠኝ ንዑስ ክሂሎችን ያጠቃልላል። እነዚህ ንዑስ ክሂሎች፣ የቦታ አጠቃቀምን፣ የምልክቶችን እርባታን፣ የጣት ፊደላት በዓይን ማንበብን፣ በእጅ የማይሰሩ የኢምቋ ክፍሎችን መረዳትን፣ የሰውነት እንቅስቃሴዎችን መተርጎምን፣ የአንድን ምልክት አራት መሠረታዊ ክፍሎችን በአግባቡ መለየትን፣ የምልክቶች አጠቃቀምንና የምሳሌያዊ አነጋገሮች አተረጓጎምን ያጠቃልላል። አንድ ሰው ኢምቋ መረዳት ይቻላል የሚባለው እነዚህ ክሂሎች ሲኖረውና በተግባራት ውስጥ በአግባቡ ተግባራዊ ሲያደርጋቸው ነው።

ሦስተኛው ተፈላጊ ክሂል ራስን በኢምቋ የመግለጽ ችሎታ ነው። ይህ ችሎታ የኢምቋ ምልክቶችን በኢምቋ ሥነምልክታዊ ሥርዓት መሠረት በማገገጠምና ዐረፍተ ነገሮች የመመሠረትና መስማት በተሳናቸው ባህል መሠረት ሀሳብን ማስተላለፍን ያጠቃልላል። ይህ ክሂሎት በሁለተኛው ክሂሎት ስር ከተጠቀሱት ክሂሎች በተጨማሪ እንደ አድማጩና እንደ ሁኔታው የአቀራረቡን ደረጃና አይነት የመቀያየር ክሂሎትን ይጨምራል።

ይህ ተግባራት በኢምቋ ስኬታማ ሊሆን የሚችለው ተግባራዎች ቢያንስ ሦስቱ መሠረታዊ ክሂሎች ሲኖራቸው ብቻ ነው።

ጳውሎስ ካህ. (በ2007 ዓ.ም). የኢትዮጵያ የምልክት ቋንቋ ማስተማሪያ መመሪያ. አአዩ ፕሬስ፣አዲስ አበባ. ለንባብ እንዲመች ተደርጎ የተዘጋጀ

መልመጃ ስንድ

የሚከተሉት ጥያቄዎች በክፍል ውስጥ በኢምቋ መልሱ

1. በዚህ ምዕራፍ የመጫረሻ ክፍል ከፍ ሲል ከተነበበላችሁ ምንባብ ተወስደው ወደ ኢምቋ የተተረጎሙ ዐረፍተ ነገሮች ተቀምጠዋል። የኢምቋ ዐረፍተ ነገሮቹን በሚገባ ካጠናችሁ በኋላ፣ ከምንባቡ ውስጥ አንድ ዐረፍተ ነገር ወይም አንድ አንቀጽ ወስዳችሁ በኢምቋ አንብቡ።
2. መጽሀፎቻችሁን ሳትመለከቱ የምንባቡን መልእክት በአጭሩ በራሳችሁ አቀራረብ በክፍሉ

ወስጥ በኢምቋ አቅርቡ።

መጠመጃ ሁለት

የሚከተሉት ጥያቄዎች የምንባቡን ሐሳብ ምን ያህል እንደተረዳችሁ ለመመዘን የቀረቡ ናቸው። ጥያቄዎቹን በትክክል ለመመለስ መሞከራችሁ በዓይን የመስማት ብቃታችሁንም ለማዳበር ይረዳችኋል። ስለዚህ መምህራችሁ ጥያቄዎቹን በኢምቋ ሲያነቡላችሁ በጥንቃቄ ተመልከቱና፣ ተገቢ መልሶችን በኢምቋ አቅርቡ።

1. ተግባራት ምን ያካትታል? አብራሩ
2. በሁለት አካላት መካከል ተግባራትን ተግባራዊ ለማድረግ ሊኖር የሚገባው ዋና ነገር ምንድነው?
3. ቋንቋ ሲባል በድምጽ ላይ ብቻ የተመሰረተ ማለት አይደለም። ይህን አባባል የሚደግፍና ምሳሌ የሚሆን አንድ ቋንቋ ምንድነው?
4. መግባባት የሚችሉ አካላት ምሳሌዎችን ጥቀሱ።
5. ተግባራትን ስኬታማ ለማድረግ ተጋባቢዎቹ ተግባቢዎቹ ሊኖራቸው የሚገባውን የቋንቋ ክሂሎት ዘርዝሩ
6. የኢምቋ መግባባት የሚቻለው የተግባራት ተሳታፊዎች ምን አይነት ክሂሎች ሲኖራቸው ነው?
7. የኢምቋ ሥነምልክታዊና ባህላዊ ባህሪያት ግንዛቤ ይህ ግንዛቤ ከኢምቋ ምልክቶች እውቀት የሚለየው በምንድነው?
8. አንድ ሰው ኢምቋ መረዳት ይቻላል የሚባለው ምን አይነት ክሂሎች ሲኖሩት ነው?
9. ራስን በኢምቋ የመግለጽ ክሂል ምንድነው?
10. በኢምቋ መግባባትን በተመለከት በምንባቡ ውስጥ የተጠቀሰና መታረም የሚገባው አመለካከት ምንድነው?

ክፍለ ትምህርት ሁለት

የኢምቋ ግሶች (ክፍል ሁለት)

መጠመጃ ስንድ

በምዕራፍ አንድ ውስጥ በተማራችሁት መሠረት እንደ አገባባቸው ስም፣ ቅጽል ወይም ግስ ሊሆኑ የሚችሉ አምስት የኢምቋ ምልክቶች ፈልጋችሁ በምዕራፍ አንድ ውስጥ በተሰጠው ምሳሌ መሠረት የተለያዩ አገልግሎታቸውን በዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በመጠቀም አሳዩ።

መጠመጃ ሁለት

ተግባራት በኢምቋ ከሚለው ምንባብ ውስጥ አምስት ግልጽ እና አምስት አመልካች ግሶቹን ለይታችሁ በማውጣት በአይነት በአይነታቸው አስቀምጡ።

ምሳሌ፡

ተግባራት፡ አመልካች ግስ

የተመሠረተ፡ ግልጽ ግስ

ክፍለ ትምህርት ሦስት

ምሳሌያዊ አነጋገሮች

ምሳሌያዊ አነጋገሮች የሥነቃል አንድ ክፍል ናቸው። ምሳሌያዊ አነጋገሮች ደራሲ የሌላቸው ከትውልድ ትውልድ ሲተላለፉ የመጡ የአንድ ማኅበረሰብ ገጠመኞች ጥርቅም ናቸው። ስለዚህ የአንድ ህዝብ የጋራ ሀብት ናቸው። ምሳሌያዊ አነጋገሮች ሰዎች መልእክታቸውን በአጭሩና የሰው ትኩረት በሚሰጥ መልኩ ለማስተላለፍ የሚጠቀሙበት የአነጋገር ጥበባት ናቸው። እንደ ንግግር ማጣፊጫም ያገለግላሉ። ሁሉም ማህበረሰቦችና ቋንቋዎች ምሳሌያዊ አነጋገሮችን ይጠቀማሉ። በአንድ ቋንቋ የተነገረን ምሳሌያዊ አነጋገር በሌላ ቋንቋ ውስጥ ስንጠቀም የሁለተኛውን ቋንቋ ባህላዊ መሠረትና የቋንቋውን ስርአት በተከተለ መልኩ መሆን አለበት። የኢምቋ ተጠቃሚዎች ምሳሌያዊ አነጋገሮችን መጠቀም ይችላሉ። በዚህ ክፍል ውስጥ ከአማርኛ ቋንቋ የተወሰዱ የተወሰኑ ምሳሌያዊ አነጋገሮችን በኢምቋ ማቅረብ በሚቻልበት መንገድ ላይ

ልምምድ እናደርጋለን።

ከታች የተሰመዱ የአማርኛ ምሳሌዎች አነጋገርና ትርጉማቸው እንዲሁም የኢምቋ ተቀራራቢ ትርጉምና ፍቺ ጎን ለጎን ቀርቦታል። በኢምቋ የቀረበውን ዐረፍተ ነገር በክፍል ውስጥ በኢምቋ በማቅረብ አጠቃቀሙን ተሰማመዱ።

- 1. ምሳሌዎች አነጋገር: ወዳጅ - ዓይን ሁለቱ ትንሽ ስህተት በቂ። (ለወዳጅና ለዓይን ትንሽ ይበቃዋል።)

ትርጉም: ወዳጅ ቅሬታ ስሜት ቀላል ስለዚህ ጥንቅቅ ጥንቅቅ አስፈላጊ። (ወዳጅ በቀላሉ ስለሚቀየም በጥንቃቄ መያዝ ይገባል።)

- 2. ምሳሌዎች አነጋገር: ጨለማ አለ ማብራት፤ መከራ አጋጠም ዘዴ መፈለግ። (ለጨለማ ጊዜ መብራት፤ ለመከራ ጊዜ ብልህነት።)

ትርጉም: ችግር ማስወገድ እንዴት- ጥበብ ጥቅም ዘዴ መፈጠር አስፈላጊ። (ችግርን ለመቅረፍ ዘዴ መቀየስ ያስፈልጋል)

- 3. ምሳሌዎች አነጋገር: ክረምት አለፈ- አለቀ ቤት ሥራ ሥራ ያስፈልጋል አይደለም (ለሌላ ክረምት ቤት አይሰራም)

ትርጉም: አንድ ነገር አለፈ በቃ ቁጭት ቅጭት ስህተት (ለሌላው ነገር መቆጫት አይገባም)

- 4. ምሳሌዎች አነጋገር: መሥረቅ ሰው ሱስ ማርካት ማድረግ ምን- አየት አየት ዳቦ እንኳን አገኘ መላሰ መላሰ ዝም። (ሌባ ላመሉ ዳቦ ይልሳል።)

ትርጉም: አንድ ሰው ልማድ አለ መልቀቅ አይደለም ማሰር። (ልማድኛ ልማዱ አይለቀውም)

- 5. ምሳሌዎች አነጋገር: ልብ እሱ ነጭ ማቡካት ማቡካት። (ልቡ ነጭ ያቦካል።)

ትርጉም: ምኞት ህልም ብዙ። (ምኞቱ ሰፊ ነው)

መልመጃ አንድ

የሚከተሉትን ምሳሌዎች አነጋገር በክፍል ውስጥ ተወያዩባቸውና ትርጉማቸውን ስጡ።

- 1. ቅርንጫፍ ዋና ዋና ሁለት ተመሳሳይ (ቅርንጫፍ እንደዛፋ)
- 2. ዱላ ሌላ አቅጣጫ፤ ፍየል ሌላ አቅጣጫ። (ቅዝምዝም ወዲያ ፍየል ወዲህ)
- 3. ራስ በግ የለም ቀበሮ አውሬ ተመሳሳይ መቁጠር አይደለም። (በግ የሌለው ቀበሮን አውሬ

አይላትም።)

- 4. ችኩል ችኩል ሰው ሰው ቤት ሥራ ግርግዳ ምን- ሳር ረዥም። (የነቶሎቶሎ ቤት ግርግዳው ሰንበሌጥ።)
- 5. ችግር ትንሽ አጋጠም ሰው አደረገ ምን ማግባት እርጉዝ፤ ከባድ ችግር አጋጠመ ሰው አደረገ ምን- መወለድ ሴት ህጻን አብሮ ማግባት። (የቸገረው እርጉዝ ያገባል፤ የባሰበት እመጫት።)

መጨማሪ ሁለት

የምልክቶች እርባታ

የሚከተሉት ቃላት ምልክቶችን ወክሰው የተቀመጡ ናቸው። በቃላቱ ከተወከሉት ምልክቶች አዳዲስ ምልክቶችን በመፍጠር በክፍል ውስጥ አሳዩ። ምልክቶቹ ቅጽል ሲሆኑ የምትፈጥሩት አዲስ ምልክት ስም መሆን አለበት

ምሳሌ፡ ዝናባማ (ቅጽል ምልክት)

መልስ፡ ዝናብ (ስም)

- 1. ስኬታማ
- 2. ትርፋማ
- 3. ጤናማ
- 4. ጉረኛ
- 5. ዳመናማ

ክፍለ ትምህርት አራት የኢምቋ ሰዋሰው ናሙናዎች ልምምድ

ከዚህ በታች የተቀመጡት የአማርኛ ዐረፍ ተነገሮች በሙሉ «ተግባራት በኢምቋ» ከሚሰጡ ምንባብ ውስጥ የተወሰዱ ናቸው። ናሙናዎቹን በጥንቃቄ ከተሰማመዳችሁ በኋላ ወደ ምንባቡ በመመለስ በኢምቋ አንብቡ።

- 1. **ኢምቋ፡** መግባባት ሰው ሕይወት ዋና አስፈላጊ ነገር- ቁልፍ።

አማርኛ: ተግባራት በሰው ልጅ ሕይወት ውስጥ ቁልፍ ቦታ ያለው ጉዳይ ነው።

2. ኢምቋ: ስኬት መግባባት የለም- ሰው መኖር፣ ሥራ አንድ አብሮ አይቻልም።

አማርኛ: ያለ ስኬታማ ተግባራት ሰዎች በጋራ ሊኖሩም ሆነ ሊሰሩ አይችሉም።

3. ኢምቋ: መግባባት ማለት ምን- ሁለት ሰው ወይም ብዙ አንድ መናገር ሌላ መረዳት እንደገና ሌላ መናገር አንድ መረዳት መቀጠል።

አማርኛ: ተግባራት በሁለት ወይም ከዛ በላይ በሆኑ አካላት መካከል መልእክት መቀባበልና መላላክን ያካትታል።

4. ኢምቋ: መግባባት መፍጠር መጀመሪያ እሱም እሱም ሁለት ተመሳሳይ ቋንቋ ማወቅ ግድ።

አማርኛ: ተግባራትን ለመፍጠር ሁለቱም አካላት የሚጋሩት ቋንቋ ሊኖር ይገባል።

5. ኢምቋ: መግባባት ስው ሰው ብቻ አይደለም ሰው ሌላ ሰው፣ ሰው እንሰሳ፣ ሰው ማሸን፣ ማሸን ሌላ ማሸን ሁለት መቀጠል መቻል።

አማርኛ: ተግባራት በሰውና በሰው፣ በሰውና በእንሰሳት፣ በሰውና በማሸኖች፣ በማሸኖችና በማሸኖች፣ ወዘተ፣ መካከል ሊከወን ይችላል።